

เรื่อง ปุรัตถิมทศกถา (ทศเบื่องหน้า)

รายการแสงธรรมส่องทาง

โดย หลวงพ่อพระมงคลกิตติธาดา

เมื่อ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๘

ท่านสาธุชนทั้งหลาย รายการแสงธรรมส่องทางในวันนี้ อาตมาจะได้บรรยายถึงเรื่องปุรัตถิมทศ คือ ทศเบื่องหน้า แต่ก่อนที่จะบรรยายถึงทศนี้จะทำความเสียก่อน เมื่อพุทธองค์ประทับอยู่ที่วัดเวฬุวัน อันเป็นวัดแรกของพระพุทธศาสนา มีชายหนุ่มคนหนึ่งนามว่า สิงคาลกะ เป็นชาวเมืองราชคฤห์ มีความเคารพ ความสักการบูชาคุณของผู้บังเกิดเกล้า คือ บิดามารดาเป็นประจำ เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ ก็เคารพโดยได้ช่วยเหลือการงาน มีความรัก มีความนับถือ เชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดาเป็นอย่างดีเสมอมา ครั้นเมื่อบิดาจะมรณะ คือใกล้ตายด้วยความเป็นห่วงบุตร อันเป็นน้ำใจของผู้บังเกิดเกล้า กลัวลูกจะลำบาก กลัวลูกจะไม่มี ความเจริญ จึงได้สั่งเป็นครั้งสุดท้ายว่า “ลูกเอ๋ย เมื่อเจ้ายังมีชีวิตอยู่ เจ้าจงนอบน้อมไหว้ทศทั้งหกเกิดบุคคลผู้ไหว้ทศทั้งหลาย ย่อมมีความสุข ความเจริญ ความร่มเย็น”

แล้วพ่อก็จากไป เมื่อพ่อจากไปแล้ว ด้วยความสำนึกระลึกถึงบุญคุณของผู้บังเกิดเกล้า อันลูกที่ดีจะพึงทำหน้าที่ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ตอบแทนบุญคุณรับใช้ท่าน ใช้หนี้ท่าน เชื่อฟังคำสั่งสอนของท่านอยู่เป็นประจำ ในการอุปถัมภ์อุปฐาก คือ รับใช้ท่านจึงเป็นลูกที่ทำให้พ่อแม่ภูมิใจ ดีใจ ที่ได้ลูกที่ดีประจำตระกูล ถึงแม้ท่านป่วยไข้ก็พยายามรักษาเป็นหน้าที่ที่ลูกจะพึงสนใจ ครั้นเมื่อท่านจากไป ความรัก ความเคารพ ความอาลัยในความดี พระคุณของพ่อแม่ นั้นยังประทับในใจของลูกของหลาน จึงมาคิดเสียวว่า ก่อนพ่อจะจากไป พ่อได้เตือนไว้ให้ไหว้ทศทั้งหก หมายความว่า นอบน้อมทศทั้งหก ตั้งแต่วันนั้นมา พ่อเจ้าตรู เจ้าหนุ่มคนนั้นก็ออกจากบ้านไปสู่สถานที่ว่างเปล่าอันเหมาะสม ได้ทำการไหว้ทศทั้งหก เบื่องหน้าก็ยืนตรงประณมมือไหว้ไปทางทิศตะวันออก เรียกว่า ทศเบื่องหน้า หมุนตัวไหว้ไปทางทิศใต้ เรียกว่า ทศเบื่องขวา หมุนตัวไปไหว้ทางทิศตะวันตก เรียกว่า ทศเบื่องหลัง หมุนตัวไปไหว้ทางทิศเหนือ เรียกว่า ทศเบื่องซ้าย แหงหน้าสู่อากาศ เรียกว่า ทศเบื่องบน ก้มหน้าและไหว้ทศเบื่องต่ำ เรียกว่า ทศเบื่องล่าง เขาพอใจในสิ่งที่ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของพ่อแม่ เมื่อคุณพ่อยังอยู่ เขาเคารพกตัญญู เมื่อตายไปความดีของท่านยังประทับอยู่ อันเป็นเป้าหมายที่ได้ทำตามคำแนะนำ คำสั่งครั้งสุดท้ายของพ่อก็ภูมิใจทำเรื่อยมาเป็นประจำทุกวันๆ

จนกระทั่งพระพุทธองค์ได้ประทับอยู่ที่วัดเวฬุวัน ได้เสด็จนิพนธ์บาทตอนเข้ามาพบเจ้าหนุ่มคนนี้ซึ่งทำอยู่อย่างนั้นเป็นประจำ พระองค์ทรงมีพระเมตตาให้คดีข้อคิดเขาในเรื่องนี้ จึงตรัสถามว่า “เจ้าหนุ่มเอ๋ย บัดนี้เธอไหว้ทศทั้งหกเพื่ออะไร ทำไมจะต้องทำอย่างนั้น มีเหตุผลอะไร”

เจ้าหนุ่มตั้งตัวตรงประณมมือตอบด้วยความภูมิใจว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ก็มีความรัก ความเคารพ ช่วยเหลือการ งานของท่านเป็นประจำ เมื่อท่านจากไปแล้วก็เหลือเพียงวัตถุที่เป็นสมบัติที่พ่อแม่ โดยเฉพาะ คำสั่งสอนของท่านเป็นสิ่งที่ข้าพระองค์พึงเคารพและกระทำตามเรื่อยมา คำสั่งสุดท้ายคุณพ่อ บอกว่า ให้ไหว้ทิศทั้งหกคือทิศทั้งหก ข้าพระองค์จึงไหว้ทิศทั้งหกเรื่อยมาเป็นประจำมิได้ขาด”

พระพุทธรองค์จึงตรัสว่า “เจ้าหนุ่มเอ๋ย การไหว้ทิศทั้งหกนั้นเธอทำก็ควรอยู่ แต่ อริยวินัย คือวินัยของพระอริยะนั้น ท่านไม่ได้ไหว้ทิศทั้งหกอย่างนี้”

เจ้าหนุ่มเกิดความสงสัยจึงทูลถามว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระองค์จึง ประทานอธิบายขยายให้ข้าพเจ้าให้เข้าใจด้วยเถิด”

พระพุทธรองค์ตรัสว่า “อริยสาวกทั้งหลายที่เป็นลูกศิษย์ของท่านผู้ฉลาด เป็นผู้ ประพฤติดีประพฤติชอบ โดยละการกระทำที่ไม่ถูกต้องมุ่งสู่การกระทำที่ถูกต้อง เรียกว่า เป็นผู้ ละกรรมกิเลส ๔ ประเภท ได้แก่ การยกเว้นจากการเบียดเบียนหรือทำร้ายผู้อื่น สิ่งที่มีชีวิต การ เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เขาไม่ได้ให้ การเว้นจากการประพฤตินอกในกามอันเป็นภรรยาของ ผู้อื่น การเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ ซึ่งถือว่าเป็นกรรมกิเลส ทำ ให้เกิดความเศร้าหมอง ลูกศิษย์ของพระอริยะ จะต้องเป็นผู้ประพฤติเว้นจากสิ่งเหล่านี้ นอกจากนั้นก็เว้นจากการเป็นผู้กระทำอันลามกต่าง ๆ ๔ ประการ ได้แก่ ความเป็นผู้ลำเอียง จะ เป็นลำเอียงเพราะความรัก ลำเอียงเพราะความชัง เพราะทำอะไรด้วยความเกลียดชัง ไม่พอใจก็ ทำอีกอย่างหนึ่ง ไม่เป็นกลาง ลำเอียงเพราะความหลง หลงว่าเขาเป็นคนดี หลงว่าเขาเป็นคน น่ารัก หลงว่าเขาเป็นคนที่เราต้องทะนุถนอม หรือทำอะไรเพราะความหลงไม่ถูกต้องตามความ เป็นจริง ไม่สมกับหน้าที่ อันสุดท้ายลำเอียงเพราะกิเลส หวังว่าจะเป็นอย่างนั้น ลำเอียง ๔ ประการนี้ตถาคต เรียกว่า บาปกรรม คือ ธรรมที่เป็นทางเสื่อมเสีย ลูกศิษย์ตถาคตต้องเว้นจาก สิ่งเหล่านี้ อีกอย่างหนึ่งนั้น ทางที่ลูกศิษย์อริยะจะต้องเว้นจากทางไปสู่ความเสื่อมเสียก็คือ เว้น จากอบายมุข ๖ นั้นเอง คือ การดื่มสุรา เมรัย ของมีนเมา การเที่ยวกลางคืน การเที่ยวดู การละเล่นจนเกินขอบเขต เป็นความมัวเมาในสิ่งเหล่านี้ มีการเล่น การเที่ยว การพนัน เป็นทาง เสื่อมเสีย การคบคนไม่ดีทำให้เสีย นำไปในทางที่ไม่ดีไม่งาม ไม่เหมาะไม่ควร เรียกว่า คบคน พาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล ก็จะทำให้ความสุขความเจริญมาให้ ความ เป็นผู้ขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้านในการทำงาน มุ่งมั่นที่จะทำ สิ่งเหล่านี้แหละอริยสาวกดำเนิน เป็นผู้ละกรรมกิเลส ๔ อย่าง เป็นผู้เว้นจากอชรา ๔ อย่าง เป็นผู้เว้นจากทางอันจะนำไปสู่ความ เสื่อมเสีย ๖ ประการ ดังกล่าวมา

ทีนี้เมื่อเธอมีโอกาสได้เคารพพ่อแม่ เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ รับใช้พ่อแม่อยู่แล้ว เมื่อท่านจากไป คำสั่งสอนของท่านมีความหมายที่เป็นตัวแทนของท่าน เธอก็ได้ทำหน้าที่นี้ แต่ มันไม่ถูกต้องสมบูรณ์ การที่ทำหน้าที่ที่ถูกต้องสมบูรณ์ได้นั้น ตถาคตไม่ได้สอนอย่างนี้ หรือลูก ศิษย์ตถาคตไม่ได้ทำอย่างนี้ เมื่อเราจะไหว้ทิศทั้ง ๖ ก็ให้รู้ว่าทิศทั้งหกนั้นคืออะไรบ้าง ทิศเบื้อง หน้า นั้น หมายถึง บิดามารดา ทิศเบื้องขวา หมายถึง ครูอาจารย์ ทิศเบื้องหลัง หมายถึง บุตร

ธิดา หรือคู่ครอง ทิศเบื้องซ้าย หมายถึง มิตรสหาย ทิศเบื้องต่ำ หมายถึง คนรับใช้ ทาสกรรมกร
ทิศเบื้องบนนั้น หมายถึง สมณชีพราหมณ์”

พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญว่า มารดาบิดาเป็นพระองค์แรกของลูก เป็นครูคน
แรกของลูก เป็นพรหมคนแรกของลูก เป็นเทวดาองค์แรกของลูก ที่ลูกจะต้องเคารพนับถือ เชื่อ
ฟังทำตามชั่วคราว เพราะท่านนั้นเป็นผู้มีน้ำใจสะอาด บริสุทธิ์ มีความรักที่ไม่เคยลดลง มีความ
ห่วงใยที่มีแต่จะเพิ่มขึ้น มีความอภัยความคิดถึงและความหวังดีต่อลูกเสมอมา พ่อแม่ท่านได้
แนะนำลูก เลี้ยงดูลูก สั่งสอนลูกให้งดเว้นจากการกระทำที่ไม่ถูกต้อง จากคำพูดที่ไม่เหมาะสมดี
งาม จากความคิดที่เป็นการเอาเปรียบสังคม จากการกระทำที่ไม่ดีไม่งามเหล่านี้ แนะนำให้ตั้งอยู่
ในคุณงามความดี อันใดจะเป็นประโยชน์ต่อตน ประโยชน์ต่อครอบครัว ประโยชน์ต่อญาติ เป็น
ประโยชน์ต่อส่วนรวมแล้ว ก็จะแนะนำคือ แนะนำให้ทำ นำให้ดูเป็นประจำอยู่แล้ว ลักษณะของ
พ่อแม่ที่ดีจะต้องเป็นอย่างนั้น ทำอะไรเป็นตัวอย่างของลูก ลูกจะได้เดินตาม นี่เป็นสิ่งที่
เชื่อว่าพ่อแม่ทำกันอยู่ พ่อแม่ที่ดีก็ควรทำอย่างนั้น นอกจากนั้นพ่อแม่ย่อมมีความห่วงใยอาลัยใน
ชีวิตของลูก ต้องให้ศึกษาศิลปวิทยาอันจะเป็นความรู้ความฉลาดที่สามารถจะอยู่ในโลกนี้อย่างมี
ความเจริญ ความสุขได้ เพราะคนโง่ย่อมเป็นเหยื่อของคนฉลาด คนฉลาดนั้นมีประโยชน์มาก
ฉลาดในการทำก็ทำถูกต้องดีงาม ฉลาดในการพูดจาในสิ่งที่ประโยชน์ถูกต้องดีงาม ฉลาดใน
การค้นคิด แสวงหาประโยชน์ก็ทำในสิ่งที่ประโยชน์

พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ ให้มนุษย์ทั้งหลายได้ทำประโยชน์สามชั้น คือ
ประโยชน์ต่อตนเองก็ทำให้สมบูรณ์เต็มที่ มุ่งศึกษาเล่าเรียน ทำการงานตามความสามารถของ
ตน การเคารพการกตัญญูต่อผู้มีพระคุณก็ทำให้เต็มที่ ศึกษาหาความรู้ในวัยเรียนก็เรียนให้เต็มที่
อยู่ในวัยทำงานก็ทำงานให้ถูกต้องตามเวลา ใช้จ่ายก็ไม่ฟุ่มเฟือย รู้จักประหยัดสิ่งที่ควรใช้ไม่ควร
ใช้ อันนี้จำเป็นต่อชีวิต ต่อครอบครัวใหม่ สนใจทำสิ่งที่จำเป็น ไม่เป็นคนใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ใช้อย่าง
ไม่คิด ไม่ทำอย่างนั้น เมื่อพ่อแม่แนะนำให้ลูกได้ศึกษาเล่าเรียน มีวิชาความรู้ที่จะเชิดชูตน
อย่างนั้น ให้รู้คิดทันคน มีความรู้ที่จะประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขความเจริญ นี่เป็นสิ่งที่พ่อแม่
ภูมิใจ อันสุดท้าย พ่อแม่ที่มีความห่วงใยเมื่อเราทั้งหลายโตขึ้นมาแล้ว เป็นฝั่งเป็นฝา มี
ครอบครัว ท่านก็รับทราบในการจัดหาครอบครัวให้ตามหน้าที่ของท่าน เมื่อถึงคราวที่จะรับมรดก
ตกทอด ถ้าครอบครัวองไว้ได้ก็จะมอบให้ตามกาลเวลา นี่เป็นสิ่งที่มารดาบิดาทั้งหลายได้กระทำ
อยู่แล้วเป็นประจำ เป็นหน้าที่ของพ่อแม่ที่ดี

การไหว้ทิศเบื้องหน้าคือพ่อแม่ นั้น นอกจากการกราบไหว้อย่างเดียวไม่พอ
จะต้องมีความเคารพ ความรัก มีความกตัญญู มีความสำนึกระลึกในบุญคุณ ลูกที่ดีฟังทำตอบ
แทบ เมื่อท่านเลี้ยงมาแล้วก็เลี้ยงท่านตอบ รับใช้ท่านกิจการอันใดซึ่งท่านเคยทำมาแล้ว ท่านอยู่
ในวัยสูงอายุเราที่เป็นลูกเป็นหลานก็รับทำหน้าที่อันนั้นแทน เป็นผู้ทำงานแทนท่าน ให้ท่านได้
พักผ่อน อีกส่วนหนึ่งให้รักษาวงศ์ตระกูลไว้ให้สมเกียรติศักดิ์ศรีท่านเป็นอย่างดีไม่เสียหาย สร้าง
ฐานะ สร้างชีวิต สมกับเป็นลูกแก้วหัวแหวนของท่าน นอกจากนั้นเป็นคนไม่เกียจคร้าน สนใจ
ฝึกหัดจัดทำไม่อ้อแอ้ โน้ออ้อนี้ สร้างสรรค์ชีวิตให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ตามที่พระ

พุทธองค์ตรัสสอนไว้ว่า ประโยชน์ตนก็ทำให้สมบูรณ์ ประโยชน์ต่อญาติมิตรก็ทำให้เต็มที ประโยชน์ต่อสังคมก็ทำให้สมกับฐานะความรู้ ความฉลาดของเรา ไม่ว่าจะฉลาดในการทำคุณงามความดี ฉลาดพูดดีมีเหตุผล ฉลาดที่จะมีแนวความคิดสร้างสรรค์ในสิ่งที่จะเป็นความสุขความเจริญสืบไป เป็นหน้าที่ของลูกที่จะพึงปฏิบัติ เป็นหน้าที่ของเราทั้งหลายที่เกิดขึ้นมาจะต้องไหว้ คือนอบน้อมทิตทั้งหก แล้วแต่ฐานะภาวะของตนที่ต้องไหว้ทิตอะไร ความหมายจะเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่เพียงแต่จะกราบๆ ไหว้ๆ เอาแต่ดอกไม้รูปเทียนบูชา ไม่คำนึงถึงคำสั่งสอน ไม่คำนึงถึงเกียรติศักดิ์ศรี ไม่คำนึงถึงคุณงามความดี ไม่คำนึงถึงความอาลัยห่วงใยของทิตเบื้องหน้าคือบิดามารดา ซึ่งท่านได้อุทิศสร้างเรามา เลี้ยงเรามา อุปถัมภ์บำรุงส่งเสริมเรามา ให้ได้เป็นคนมีอายุ ยืนยง ให้ได้เป็นคนมีความรู้ความฉลาด สมกับที่ท่านปรารถนา หัวใจของพ่อแม่อยู่ที่ลูก ถ้าลูกทำดีก็เป็นลูกแก้วหัวแหวน เหมือนกับหัวแหวนวงหนึ่ง ถ้าทำด้วยเพชรก็เรียกว่าแหวนเพชร ทั้งที่วงแหวนทำด้วยทอง แต่เราก็เรียกว่าแหวนเพชร เพราะหัวแหวนเป็นเครื่องประดับ ถ้าใช้พลอยทำก็เรียกว่าแหวนพลอย ถ้าดูราคาแล้วทั้งเพชรและพลอยมีราคาไม่น้อย ลูกสืบดำรงวงศ์ตระกูลรับใช้พ่อแม่ ทำหน้าที่ของลูกที่ดีก็ถือว่าเป็นหัวแหวนประดับวงแหวน เป็นสิ่งที่ลูกจะกระทำให้ถูกต้องตามหน้าที่นั้น ไม่เป็นคนหลงระเหิง ไม่เป็นคนมัวเมา ไม่เป็นคนชอบเล่นการพนัน ไม่เป็นคนชอบเที่ยวกลางคืน ไม่ชอบคบคนที่ไม่ดี ไม่ชอบดูการละเล่นต่างๆ นั้น อันเป็นเหตุเป็นผลเป็นอบายมุข ทางนำมาซึ่งความเสื่อมเสีย เสื่อมทั้งร่างกาย ทั้งจิตใจ ทั้งทรัพย์ ทั้งศักดิ์ศรี

การกราบไหว้เป็นการแสดงออกทางกาย ซึ่งการกราบไหว้ทิตทั้งหก ซึ่งพ่อแม่มานพคนนี้มีความปรารถนาที่ให้อุทิศทำประโยชน์เหล่านี้ ทำหน้าที่อย่างนี้ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีงาม ลูกๆ ทั้งหลายจะพึงสำนึกในพระคุณของพ่อแม่ ส่วนศิษย์นั้นควรสำนึกในคุณของครูบาอาจารย์ หลานก็พึงสำนึกในคุณของปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา ศาสนิกชนก็พึงสำนึกในพระคุณของพระศาสนา ประชาชนก็พึงสำนึกในพระคุณของพระเจ้าแผ่นดิน เพราะการสำนึกในพระคุณของท่านเหล่านั้น ถือว่าเป็นการไหว้ที่ถูกต้อง เป็นการไหว้ที่มีความหมาย อาตมาให้ข้อคิดดังนี้ เพื่อชี้แนะให้ท่านทั้งหลายที่ได้ยินได้ฟัง เข้าใจความหมายของพราหมณ์ ที่เป็นพ่อของมานพหนุ่มคนนั้น มีจุดประสงค์ มีความห่วงใยแล้วแนะนำลูกๆ ของตนให้รู้จักไหว้ทิตทั้งหก เคารพกตัญญู สำนึกและปฏิบัติให้อุทิศตามหน้าที่นั้นๆ ส่วนทิตอื่นๆนั้น เป็นหน้าที่ของท่านรูปอื่นจะบรรยายต่อไป อาตมาจึงให้ข้อคิดท่านทั้งหลายพึงสำนึกว่า เรามีทิตเบื้องหน้า คือ พ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้เลี้ยงดู เป็นผู้อุ้มชู เป็นผู้ให้การสนับสนุน เป็นพระองค์แรกของเรา เป็นเทวดาองค์แรกของเรา เป็นพรหมองค์แรกของเรา เป็นครูคนแรกของเราที่พระพุทธเจ้าสรรเสริญ ทิตเบื้องหน้าคือบิดามารดา พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้ว่า ให้เราเคารพรักต่อท่านผู้มีพระคุณที่เป็นทิตเบื้องหน้าคือบิดามารดา ดังที่อาตมาบรรยายมา

สรุปแล้วก็เป็นแนวความคิดที่พระพุทธองค์ทรงประยุกต์จากที่ชาวอินเดียสมัยนั้น ที่จะต้องเคารพไหว้ทิตเบื้องหน้า หมายถึงการไหว้ การเคารพ การนับถือ การระลึกถึงบุญคุณ การรับใช้ท่าน การช่วยเหลือการงานท่าน เลี้ยงดูอุปถัมภ์ท่านอยู่เป็นประจำ บุคคลใด

กระทำให้ถูกต้องตามหน้าที่ของตน ถือเป็นลูกที่ดีปฏิบัติต่อพ่อแม่ ดังที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้หลายๆอย่าง นอกจากทำคุณงามความดี เอื้อเฟื้อ เคารพกตัญญูต่อท่านแล้ว รักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเองและพ่อแม่ ดำรงวงศ์ตระกูลไว้ให้ได้ เป็นคนว่านอนสอนง่าย เป็นคนมีจิตสำนึก คิดสร้างสรรค์ เมื่อท่านอยู่สบายดีก็ตอบแทนท่านด้วยปัจจัย ๓ เมื่อท่านเจ็บป่วยไข้ก็พยาบาลรักษา ไม่ปล่อยปละละเลย ไม่ทอดทิ้ง พึงสำนึกว่าชีวิตสังขารร่างกายของพ่อแม่เป็นเหมือนพระ เป็นเหมือนพาทนะ เหมือนสิ่งประดังแต่ทั้งหลาย จะต้องมีความเสื่อมทรุดเป็นธรรมดา เมื่อผู้ที่เสื่อมทรุดไปนั้นเป็นพระในชีวิตของเรา เป็นพระองค์แรก เป็นเทวดา เป็นพรหมองค์แรกที่พระพุทธองค์ทรงเน้นหนักให้ลูกๆทั้งหลายอย่างมองข้าม บุคคลใดที่ทำบกพร่องผิดพลาดต่อพ่อแม่ กรรมนั้นจะตามทัน คือกรรมมันจะออกดอกออกผลเหมือนผลไม้ ต้นไม้ทั้งหลายที่มันออกดอกออกผล ถ้าทำดีมันก็ออกผลในทางดี มีประโยชน์ เป็นผลไม้ที่มีประโยชน์ ถ้าทำไม่ดีไม่ถูกต้องกับผู้บังเกิดเกล้าหรือผู้มีพระคุณมันก็ออกผลในทางชั่วเสียหาย ดังที่อาตมาได้ให้ข้อคิดญาติโยมว่า ทำดี พุดดี คิดดีมันเหมือนปลูกแก้ว ไม่ว่าจะปลูกแก้วเหลืองแก้วเขียว มันก็มีประโยชน์ทั้งนั้น แต่ถ้าทำชั่ว พุดชั่ว คิดชั่วเหมือนปลูกตำแย หามมุย มันไม่มีประโยชน์อะไร ทั้งใบ ทั้งเถาว์ ทั้งฝัก ไม่มีประโยชน์อะไร ยิ่งกลายเป็นอันตราย มันเป็นสิ่งซึ่งเป็นผลของการกระทำที่มันบ่งชัด ดังพระพุทธองค์ตรัสว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เมื่อเราทั้งหลายรู้จักคิดว่า เราจะต้องเคารพนับถือ บูชาท่าน ทำงานต่างหน้าต่างตาท่านแล้ว จะเจ็บไข้ก็พยายามรักษาจนสุดความสามารถตามหน้าที่ของเรา ในเมื่อท่านจากไปเราก็ควรทำบุญอุทิศให้ท่าน อันนี้สำคัญมาก บางคนเมื่อพ่อแม่จากไปแล้วก็เฉยอยู่ แต่ประเพณีคนไทยเรานั้นมีความหมาย เมื่อถึงวันเข้าพรรษา ออกพรรษา กฐิน ขึ้นปีใหม่ หรือสงกรานต์ ก็ระลึกคุณของผู้บังเกิดเกล้า จะทำบุญให้ท่านบ้างสุกุลอุทิศส่วนกุศลไปให้ เรียกว่า ทำถูกต้องตามที่พระพุทธองค์ตรัสสอนว่า **เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ก็ควรตอบแทนอย่างหนึ่ง เมื่อท่านเจ็บป่วยไข้ก็ตอบแทนอีกอย่างหนึ่ง ไม่เพิกเฉย เมื่อท่านจากไปเราก็ตอบแทนโดยการทำบุญอุทิศกุศลไปให้** เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ญาติโยมทั้งหลายอย่ามั่งง่าย อย่าคิดว่าไม่สำคัญ อาตมาได้สรุปมาให้ญาติโยมทั้งหลายได้รู้จักคำว่า ไหว้ทิศเบื้องหน้า คือ บิฑามารดานั้น จะต้องไหว้ จะต้องเคารพ ด้วยการให้ ด้วยการเสียสละ ด้วยการรับใช้ ด้วยการสนองตอบแทนบุญคุณ ทั้งเวลาที่ท่านปกติ ทั้งเวลาที่ท่านแก่เฒ่า เวลาที่ท่านเจ็บไข้ และเวลาที่ท่านจากไป

ฉะนั้น ในที่สุดนี้อาตมาจึงขออนุโมทนาในส่วนกุศลที่ญาติโยมทั้งหลาย ที่ทำมาแล้ว ขอให้กำลังใจว่า จงทำไปเถอะความดี ทำความดีเหมือนปลูกแก้ว เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อญาติมิตร ต่อสังคม แต่ทำชั่วเหมือนปลูกตำแย หามมุย ไม่เป็นประโยชน์ เป็นโทษต่อตนเอง ต่อญาติมิตร ต่อสังคม ขอให้ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้เจริญในธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายิ่งๆ ขึ้นไปตลอดกาลทุกเมื่อเทอญ.